

Μεθοδολογικές Προσεγγίσεις και Τεχνικές στην Υλοποίηση Προγραμμάτων Σχολικών Δραστηριοτήτων

Πρόγραμμα Σχολικών Δραστηριοτήτων

ΕΠΙΚΑΙΡΟ ΘΕΜΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΧΡΟΝΙΑ 2016 - 2017:

«Νοιάζομαι για το Περιβάλλον,
φροντίζω την Υγεία μου, προωθώ τον Πολιτισμό»

Επιβίωση, Ευημερία, Μετασχηματισμός

Αγωγή Υγείας

Περιβαλλοντική Εκπαίδευση Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη (ΕΑΑ)

Πολιτιστικά Θέματα

**Το πρόγραμμα δεν είναι μάθημα
Είναι διαδικασία ευαισθητοποίησης**

Αποτελεί «σώμα»:

πολύμηνη

στοχευμένων δραστηριοτήτων

κατά κύριο λόγο βιωματικών

δομημένων γύρω από ένα συγκεκριμένο
θέμα

με στόχους κυρίως συναισθηματικούς,
ψυχοκινητικούς και δευτερευόντως
γνωστικούς (παράπλευρο κέρδος)

αυτενέργεια
βίωμα

«Τα προγράμματα σχολικών δραστηριοτήτων δημιουργούν ένα εναλλακτικό παιδαγωγικό πλαίσιο το οποίο προωθεί μορφές συνεργασίας, αλληλεγγύης και κριτικής ερμηνείας της πραγματικότητας»

ρόλος εκπαιδευτικού

Με τη διαδικασία αυτή οι μαθητές αποκτούν γνώσεις, αξίες, ικανότητες, εμπειρία και θέληση που τους επιτρέπει να δρουν ατομικά και συλλογικά με σκοπό την επίλυση των σημερινών και μελλοντικών προβλημάτων με τον εκπαιδευτικό να αξιοποιεί κάθε δυνατότητα των μελών της ομάδας του όντας απλό μέλος της

Βασικές αρχές που εφαρμόζονται στα προγράμματα των Σχολικών Δραστηριοτήτων με στόχο τη διαμόρφωση ενεργών και κριτικά σκεπτόμενων πολιτών

η **μαθητοκεντρική διαδικασία** (ενθάρρυνση της πρωτοβουλίας των μαθητών, χρήση συμμετοχικών και ενεργών διδακτικών τεχνικών, δημοκρατικός διάλογος)

η **συνεργατική μάθηση** μέσα από την ανάπτυξη κλίματος ενεργούς συμμετοχής και αλληλοϋποστήριξης των μελών των ομάδων εργασίας, αλλά και των ομάδων μεταξύ τους

η **βιωματική και ανακαλυπτική μάθηση** μέσα από την χρήση πρωτογενών πηγών (διεξαγωγή έρευνας, μελέτη πεδίου κ.λ.π.)

η **διεπιστημονική προσέγγιση** των θεμάτων και η **διαθεματικότητα**

η **δημιουργική και ελεύθερη έκφραση**

η **εμπλοκή** όλης της σχολικής, αλλά και της ευρύτερης κοινότητας τόσο κατά την εκπόνηση όσο και κατά την παρουσίασή του όταν ολοκληρωθεί

«Η Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη (ΕΑΑ) [...] είναι ολιστική και μετασχηματιστική εκπαίδευση η οποία αφορά στο περιεχόμενο, την παιδαγωγική και το μαθησιακό περιβάλλον. Επιτυγχάνει το σκοπό της μέσα από το μετασχηματισμό της κοινωνίας» (UNESCO 2014)

Ως προς τη μεθοδολογία χαρακτηρίζεται από τη **βιωματική** προσέγγιση, που βασίζεται στις αρχές της **ενεργού** και **διερευνητικής** μάθησης και της **συλλογικής δράσης**

στη βάση των αρχών ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΙ

παρατήρηση του
υπό μελέτη θέματος

ανασκευή
στερεοτύπων

επαναδιαπραγμάτευση
αξιών - στάσεων

έρευνα πεδίου
(ανάπτυξη ερευνητικού
πνεύματος & πειραματικών
δεξιοτήτων)

**στοχασμό και
αναστοχασμό πάνω
στο θέμα**

**εφαρμογή στην
καθημερινή ζωή**

**συμμετοχή σε
Δράση**

προσωπική
ευθύνη

**συσχετισμό με
προηγούμενες
εμπειρίες και
συναισθήματα**

**πολυφωνία
απόψεων**

Μοντέλα
μαθητοκεντρικά και
αλληλεπίδρασης

Προσεγγίσεις συμμετοχικές,
βιωματικές & διερευνητικές
που ενεργοποιούν το
συναίσθημα των μαθητών

“χτίζω”
το βίωμα

από απλές
δραστηριότητες
σε πιο σύνθετες

Παιδαγωγικές κατευθύνσεις

Αρχές 20^{ου} αιώνα

Συμπεριφοριστική

Η μάθηση συνίσταται στην αλλαγή της συμπεριφοράς, ως αποτέλεσμα της ανταπόκρισης του ατόμου σε ένα ερέθισμα

Μέσα 20^{ου} αιώνα

Γνωστική

Η μάθηση είναι η αλλαγή της γνώσης, που αποθηκεύεται στη μνήμη

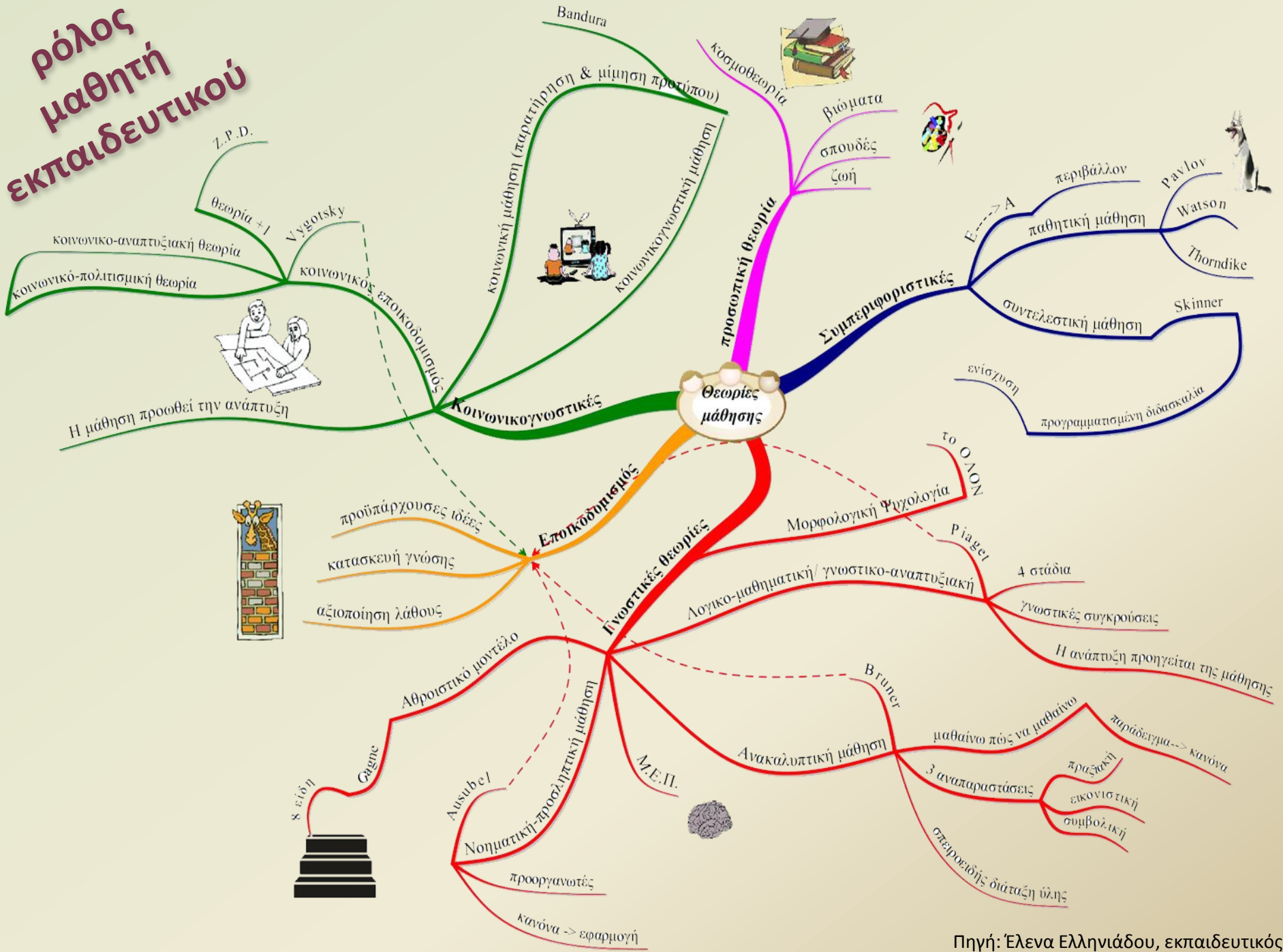
Τέλη 20^{ου} αιώνα

Κοινωνικογνωστική

Οι άνθρωποι μαθαίνουν αλληλεπιδρώντας και παρατηρώντας άλλους

ρόλος μαθητή ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

οι μαθητές

ανακαλύπτουν – κατασκευάζουν τη γνώση(≠ πληροφορία)

εφαρμόζουν τη γνώση σε πραγματικές καταστάσεις

παίρνουν πρωτοβουλίες σε όλες τις φάσεις της διαδικασίας

μαθαίνουν να συνεργάζονται και να δουλεύουν ομαδικά

επανεξετάζουν τις θέσεις τους, ακούνε και σέβονται τις απόψεις των άλλων

αναπτύσσουν κριτική και δημιουργική σκέψη

αποκτούν δεξιότητες επίλυσης προβλήματος και λήψης αποφάσεων

έχουν εσωτερικά κίνητρα και χαίρονται για αυτό που κάνουν

προβληματίζονται

συγκρίνουν

επινοούν

παρατηρούν

ολιστική
αντίληψη

αξιολογούν

ερευνούν

συνεργάζονται

Σώμα, Νους, Συναίσθημα

φαντάζονται

ερμηνεύουν

βρίσκουν
απαντήσεις - λύσεις

κατανοούν

κατηγοριοποιούν

Ταξινόμηση στόχων κατά Bloom

ΓΝΩΣΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

ΓΝΩΣΗ αναφέρω, περιγράφω, ονομάζω, διατυπώνω

ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ

Μετάφραση

Ερμηνεία

Προέκταση

διασαφηνίζω

επεξηγώ

προεκτείνω

διευρύνω

διαφοροποιώ

προβλέπω

μετατρέπω

προσδιορίζω

γενικεύω

ΕΦΑΡΜΟΓΗ εφαρμόζω, επιλύω

ΑΝΑΛΥΣΗ διακρίνω, επιλέγω

ΣΥΝΘΕΣΗ συνθέτω, ταξινομώ, κατατάσσω, συνδυάζω

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ αξιολογώ, συγκρίνω, διακρίνω, επιλέγω

ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΟΣ

ΤΟΜΕΑΣ

(=στάσεις, συναισθήματα, πεποιθήσεις, αξίες, ενδιαφέροντα)

αισθάνομαι, βιώνω, ικανοποιούμαι, απολαμβάνω, αρέσω

ΨΥΧΟΚΙΝΗΤΙΚΟΣ

ΤΟΜΕΑΣ

(=κινητικές δεξιότητες)

μετρώ, απεικονίζω, συναρμολογώ, κατασκευάζω

Η μέθοδος σχεδίου εργασίας (project) είναι η ευρύτερα διαδεδομένη και μπορεί να αποτελέσει τη μέθοδο ομπρέλα

βιωματικά

διαθεματικά

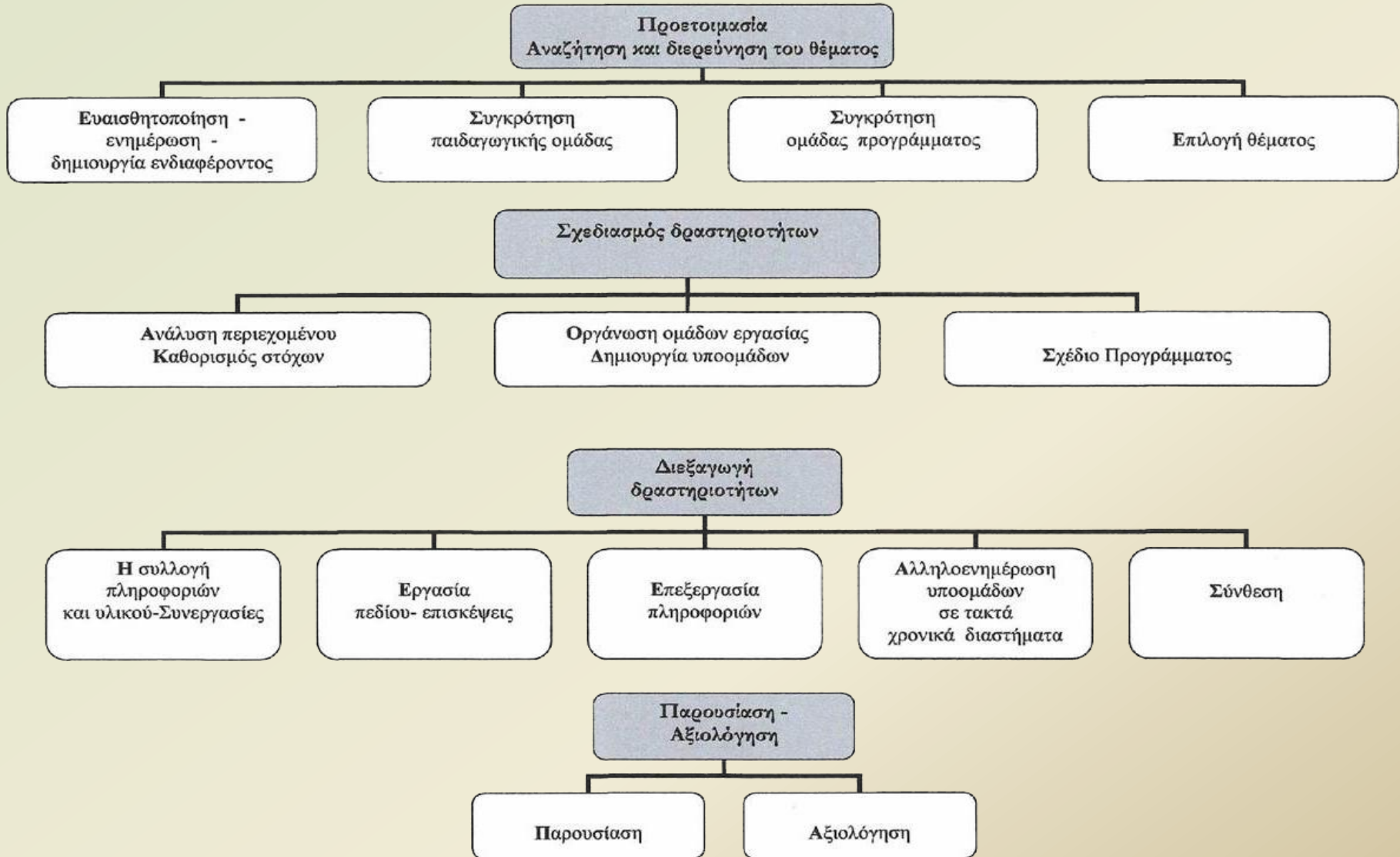
επίλυση προβλήματος

ομαδοσυνεργατικά

Στάδια υλοποίησης ενός προγράμματος ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

Βαρβάρα Χρόνη, Σούλα Πετρογιάννη

Υπεύθυνες Σχολικών Δραστηριοτήτων Α/θμιας & Β/θμιας Εκπ/σης Ρεθύμνου

Προϋποθέσεις μεθόδου

Η βασική δομή και τα στοιχεία της μεθόδου

1) Προετοιμασία – Αναζήτηση θέματος (Πρωτοβουλία)

- Πρέπει να επικρατούν τέτοιες συνθήκες στην ομάδα, ώστε να **ενθαρρύνονται όλα τα μέλη να εκφράζονται ελεύθερα**

2) Διερεύνηση του θέματος - Ανταλλαγή απόψεων

- Οι συμμετέχοντες καθορίζουν τα **χρονικά όρια** μέσα στα οποία θα διεξαχθεί η συζήτηση και η ανταλλαγή απόψεων. Επιπλέον ορίζονται και οι **κανόνες** διεξαγωγής τους. Ακολουθεί η διαδικασία ανταλλαγής **απόψεων** και από κοινού καταλήγουν σε ένα **σχεδιάγραμμα**

3) Σχεδιασμός δραστηριοτήτων - Πλαίσιο δράσης

- Οι συμμετέχοντες ορίζουν τους **σκοπούς** και τους **στόχους**, διακρίνουν πάνω σε ποιους **τομείς** θέλουν να εργαστούν, σχεδιάζουν τις **φάσεις εξέλιξης** και προβαίνουν σε **κατανομή** των εργασιών. Στο τέλος αποκρυσταλλώνεται ένα λεπτομερές **πρόγραμμα δραστηριοτήτων**

4) Υλοποίηση του προγράμματος

- Σε αυτή τη φάση **εφαρμόζεται** το πρόγραμμα που είχε ήδη καταστρωθεί. Διακόπτεται μερικές φορές από διαλείμματα ενημέρωσης και **ανατροφοδότησης**

5) Ολοκλήρωση του προγράμματος - Αξιολόγηση

- α) συνειδητός τερματισμός, όταν έχει **επιτευχθεί** ο σκοπός ή έχει **εξαντληθεί** ο προκαθορισμένος χρόνος, β) **επανασύνδεση** με την πρωτοβουλία, γ) **εφαρμογή** στην καθημερινή πράξη (παρουσίαση)

Στάδιο ανάπτυξης θετικού κλίματος στη δυναμική της ομάδας

- **Λειτουργία της ομάδας** (Βασικά στοιχεία)
- Προετοιμασία της **αίθουσας**
- Υποδοχή
- Ομάδα και υποομάδες
- **Γνωριμία**
- **Συμβόλαιο** της ομάδας
- Τα **αδιαπραγμάτευτα**
- **Δραστηριότητες επικοινωνίας και έκφρασης συναισθημάτων**

Προετοιμασία
Αναζήτηση θέματος

Στάδιο γενικής ευαισθητοποίησης και ανάπτυξης προβληματισμού

- Συνήθως σε διαλογική μορφή με **αφορμή** ένα γεγονός ή ένα κείμενο ή μια εικόνα σχετικό με το θέμα του προγράμματος που θέλουμε να υλοποιήσουμε
- Ελεύθερος συνειρμός (καταιγισμός ιδεών/ιδεοθύελλα). Καταγράφονται όλες οι ιδέες **χωρίς να σχολιάζονται και χωρίς να απορρίπτεται καμία. Σύνθεση όλων των ιδεών και συναποφασίζουμε το θέμα**

Στάδιο διερεύνησης

Διερεύνηση του θέματος
Ανταλλαγή απόψεων

- Ενθαρρύνουμε τους μαθητές-τριες να εκφράσουν τις απόψεις και τον προβληματισμό τους σχετικά το θέμα προκειμένου να προσανατολιστούμε προς τους στόχους και τη μεθοδολογία εφαρμογής

Στάδιο οργάνωσης

- Σχεδιασμός του προγράμματος στη βάση των αρχών
- Στοχοθεσία
- Χωρισμός της ομάδας σε υποομάδες
- Αναθέσεις δραστηριοτήτων
- Κατευθύνσεις
- Συλλογή υλικού

Σχεδιασμός δραστηριοτήτων
Πλαίσιο δράσης

Στάδιο εφαρμογής - Δραστηριότητες

- Έρευνα - Αναζήτηση πηγών
- Παρατήρηση
- Παραγωγή υλικού από τους μαθητές

Υλοποίηση

Στάδιο παρουσίασης της εργασίας στην ομάδα σε τακτά χρονικά διαστήματα

- Συζήτηση
- Ανατροφοδότηση
- Αποφάσεις για την πορεία του προγράμματος

Ολοκλήρωση
Αξιολόγηση

Στάδιο Αξιολόγησης

- Αξιολόγηση της διαδικασίας με την καταγραφή των **απόψεων** και των **συναισθημάτων των μαθητών**. Τι τους άρεσε, τι θα άλλαζαν, πώς ένοιωσαν στην διάρκεια του προγράμματος

**Βασικά
γνωρίσματα
σχεδίων
εργασίας**

- **Ολιστική μάθηση:** προκαλείται η ολόπλευρη συμμετοχή του μαθητή, αναλαμβάνοντας ευθύνη για διεκπεραίωση δράσεων.
- **Ουσιαστική μάθηση:** ο μαθητής συμμετέχει ενεργά στο σχεδιασμό, τη διεξαγωγή & την αξιολόγηση της δράσης.
- **Απόκτηση γνώσης σχετική με τη ζωή:** η μάθηση σε δράση, με το μαθητή να βγαίνει και έξω από την αίθουσα, συσχετίζει τη ζωή με τη μάθηση.
- **Πρακτικές επιπτώσεις:** τροποποιεί αντιλήψεις εκπαιδευτικών & μαθητών κατά την εκπόνηση της διαδικασίας του προγράμματος

Οι εκπαιδευτικές μέθοδοι διακρίνονται εννοιολογικά από τις εκπαιδευτικές τεχνικές

- Η **μέθοδος** αναφέρεται στις γενικές προδιαγραφές του τρόπου με τον οποίο γίνεται η εκπαίδευση.
- Η **τεχνική** είναι το συγκεκριμένο εργαλείο/μέσο με το οποίο εφαρμόζεται η εκπαιδευτική μέθοδος.
- Ενίοτε, κατά την ταξινόμηση μεθόδων και τεχνικών, η εννοιολογική αυτή διαφορά δεν είναι σαφής.

Ενδεικτικές Εκπαιδευτικές Τεχνικές I

- Ο διάλογος - Η μαιευτική (Σωκρατικός διάλογος) - Οι ερωταποκρίσεις (ερωτήσεις – απαντήσεις) - Η συζήτηση (ο ελεύθερος διάλογος, το στρογγυλό τραπέζι – το πάνελ - Διεργασία σε μικρές ομάδες)
- Ερωτηματολόγιο
- Συνέντευξη
- Συζήτηση σε επίπεδο ομάδας
- Επισκόπηση απόψεων
- Ημερολόγιο – Σημειωματάριο
- World café
- Χαρτογράφηση εννοιών
- Αυτόματη γραφή – Δημιουργική γραφή
- Τα Έξι Σκεπτόμενα Καπέλα του De Bono
- Ιστοριογραμμή

σε όλα τα στάδια
χρήση συμμετοχικών και ενεργών
εκπαιδευτικών τεχνικών
ανάλογα με το θέμα & τη
δυναμική της ομάδας

Ενδεικτικές Εκπαιδευτικές Τεχνικές II

- Εκπαιδευτικό δράμα, Παιχνίδια ρόλων, Θεατρικό Παιχνίδι, Δραματοποίηση, Θεατρική παράσταση
- Debate
- Ελεύθερος συνειρμός - Καταιγισμός ιδεών – Ιδεοθύελλα (Brain storm)
- Χιονοστιβάδα
- Προσομοίωση
- Μελέτη περίπτωσης
- Μελέτη – Εργασία στο Πεδίο
- Περιβαλλοντικό μονοπάτι
- Πείραμα
- Εικαστικά μέσα – Ιχνογράφημα
- Μουσικοκινητική
- Μελέτη εικόνας
- Φωτογραφία. Κινηματογράφος, Βίντεο
- Χρήση πολυμέσων ηλεκτρονικής τεχνολογίας
- Παιχνίδια (π.χ. παιχνίδι κρυμμένου θησαυρού)

σε όλα τα στάδια
χρήση συμμετοχικών και ενεργών
εκπαιδευτικών τεχνικών
ανάλογα με το θέμα & τη
δυναμική της ομάδας

Ερωτηματολόγιο για Συνέντευξη

- Οι μαθητές συντάσσουν ερωτηματολόγια.
- Επιλέγουν το **θέμα**, συζητάνε τον **αριθμό των ερωτήσεων**, το δίνουν για **συμπλήρωση**, επεξεργάζονται τα **δεδομένα** και εξάγουν **συμπεράσματα**.
- Θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ο βαθμός δυσκολίας ανάλογα σε **ποιον/ους απευθύνεται** και ο **χρόνος** που απαιτείται για τη συμπλήρωσή του.

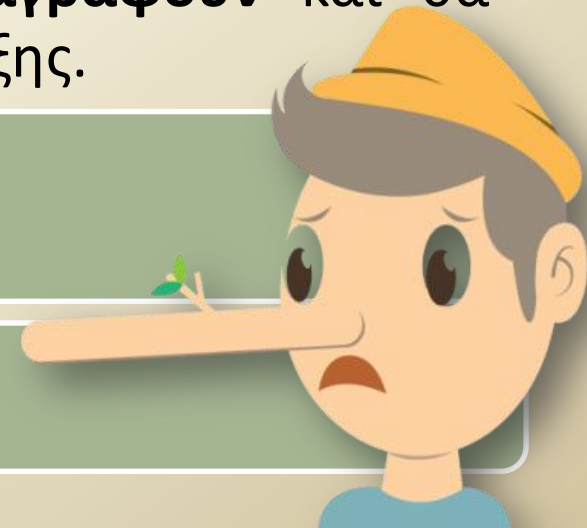
Συνέντευξη από ειδικό

Στάδιο προετοιμασίας

- Προσδιορίζεται ο **στόχος** της συνέντευξης και τα αναμενόμενα **αποτελέσματα**
- **Πληροφορίες** για το πρόσωπο που απευθύνεται το ερωτηματολόγιο
- Αποφασίζονται οι **ερωτήσεις** που θα τεθούν, συντάσσεται το ερωτηματολόγιο και ορίζεται η **ομάδα** που θα τις κάνει
- Γίνεται αναπαράσταση για **άσκηση** και **προετοιμασία**
- Προσδιορίζονται τα **σημεία** που θα **καταγραφούν** και θα **παρατηρούν** κατά τη διάρκεια της συνέντευξης.

Στάδιο συνέντευξης

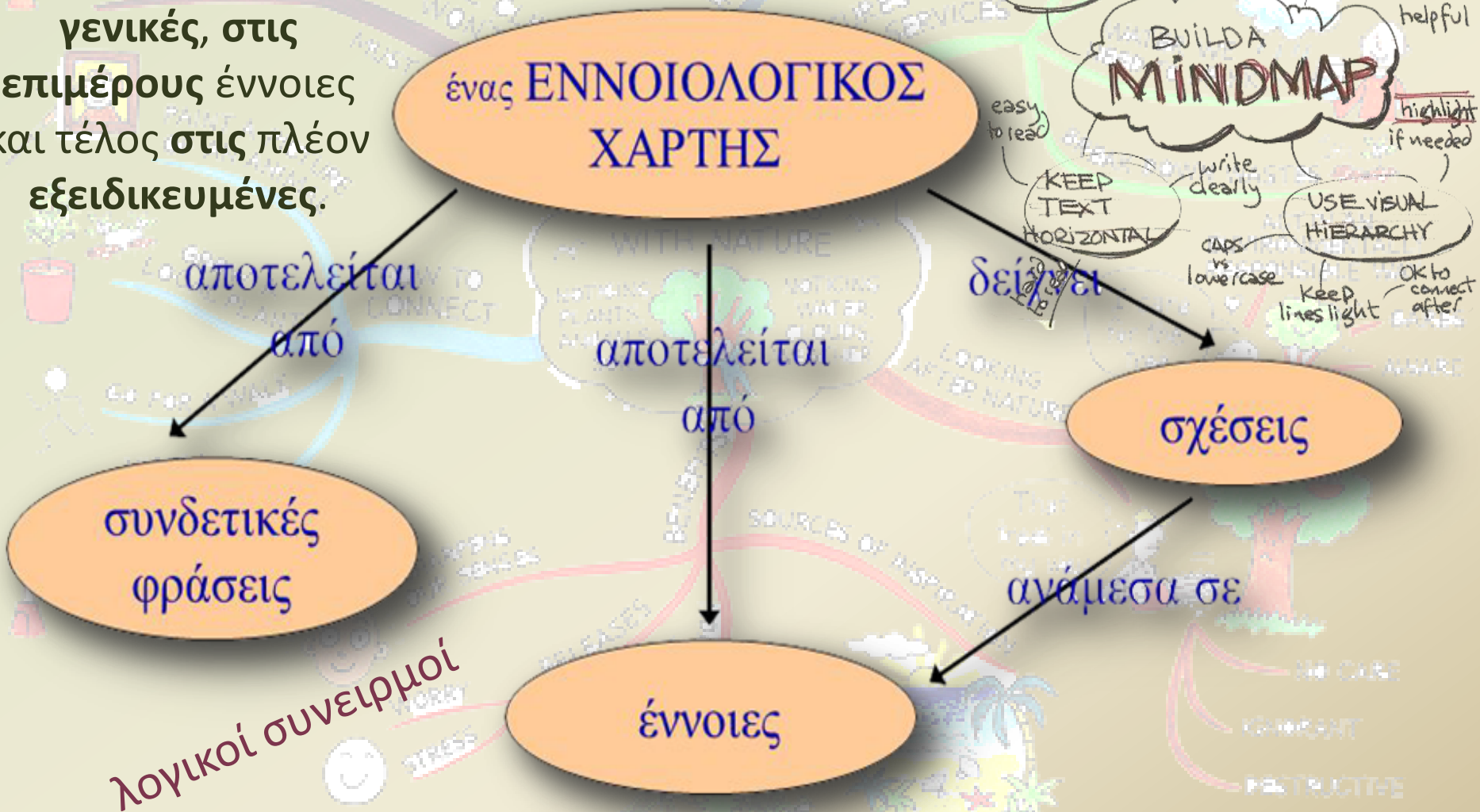
Στάδιο σχολιασμού και σύνθεσης

Χαρτογράφηση εννοιών (concept map)

Ιεράρχηση εννοιών από τις περισσότερο γενικές, στις επιμέρους έννοιες και τέλος στις πλέον εξειδικευμένες.

αποτελείται από

αποτελείται από

δείχνει

ανάμεσα σε

λογικοί συνειρμοί

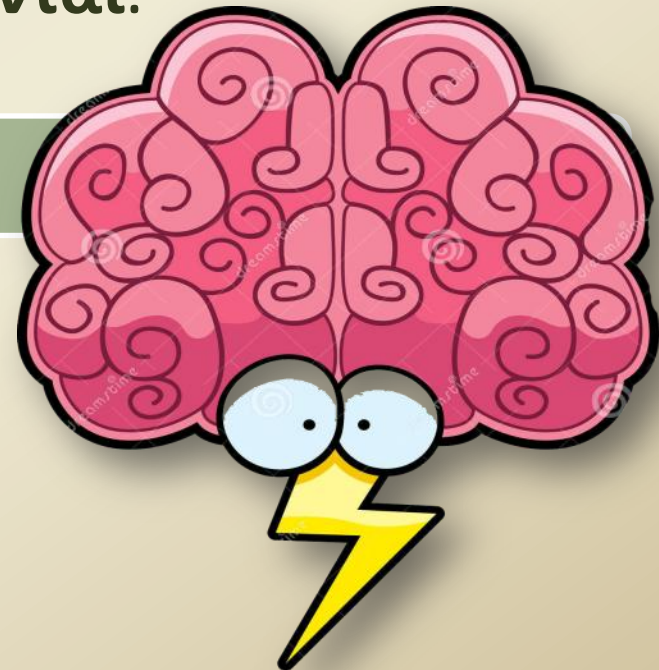

Ελεύθερος Συνειρμός - Καταιγισμός ιδεών (Brainstorming)

- **Ελεύθερη** και **αυθόρμητη** έκφραση ιδεών σε σύντομο χρονικό διάστημα
- με όποια **ιδέα** ή **πρόταση** ή «**λέξη κλειδί**» έρχεται στο μυαλό τους. Στη συνέχεια οι λέξεις **κατηγοριοποιούνται** και **σχολιάζονται**.

Στάδια:

- Ιδεασμός
- Ταξινόμηση
- Συμπέρασμα/τα

Χιονοστιβάδα

SNOWBALL WRITING

- Εξοικείωση μελών ομάδας
- Ανταλλαγή απόψεων

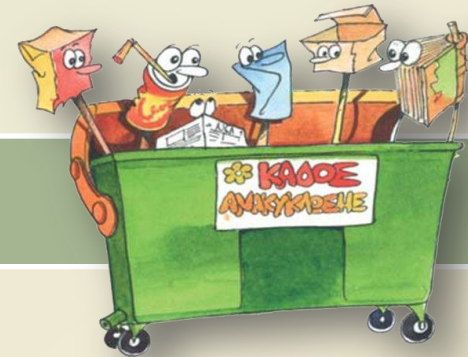
Collaborative
Writing
Activity

Διαδικασία - Στάδια:

- Αποφασίζεται το **θέμα** προς επεξεργασία από την ομάδα των μαθητών.
- Κάθε μαθητής **ατομικά** σχολιάζει **γραπτά** το θέμα
- Σε **ομάδα των 2** τα σχόλια συγκρίνονται, εντοπίζονται κοινά σημεία, διαφορές, αλληλοσυμπληρώνονται κλπ
- Επανάληψη διαδικασίας μέσα σε **ομάδες των 4**
- **Ολομέλεια** - **σύνθεση** και **συμπεράσματα**

«Ιστοριογραμμή» (Storyline) – αλλά & κάθε άλλου είδους τεχνικές αφήγησης, μυθοπλασίας, σεναρίου, δράματος, αυτόματης & δημιουργικής γραφής

- Διαδικασία σύνδεσης **σειράς επεισοδίων** σε μια **αφηγηματική γραμμή**

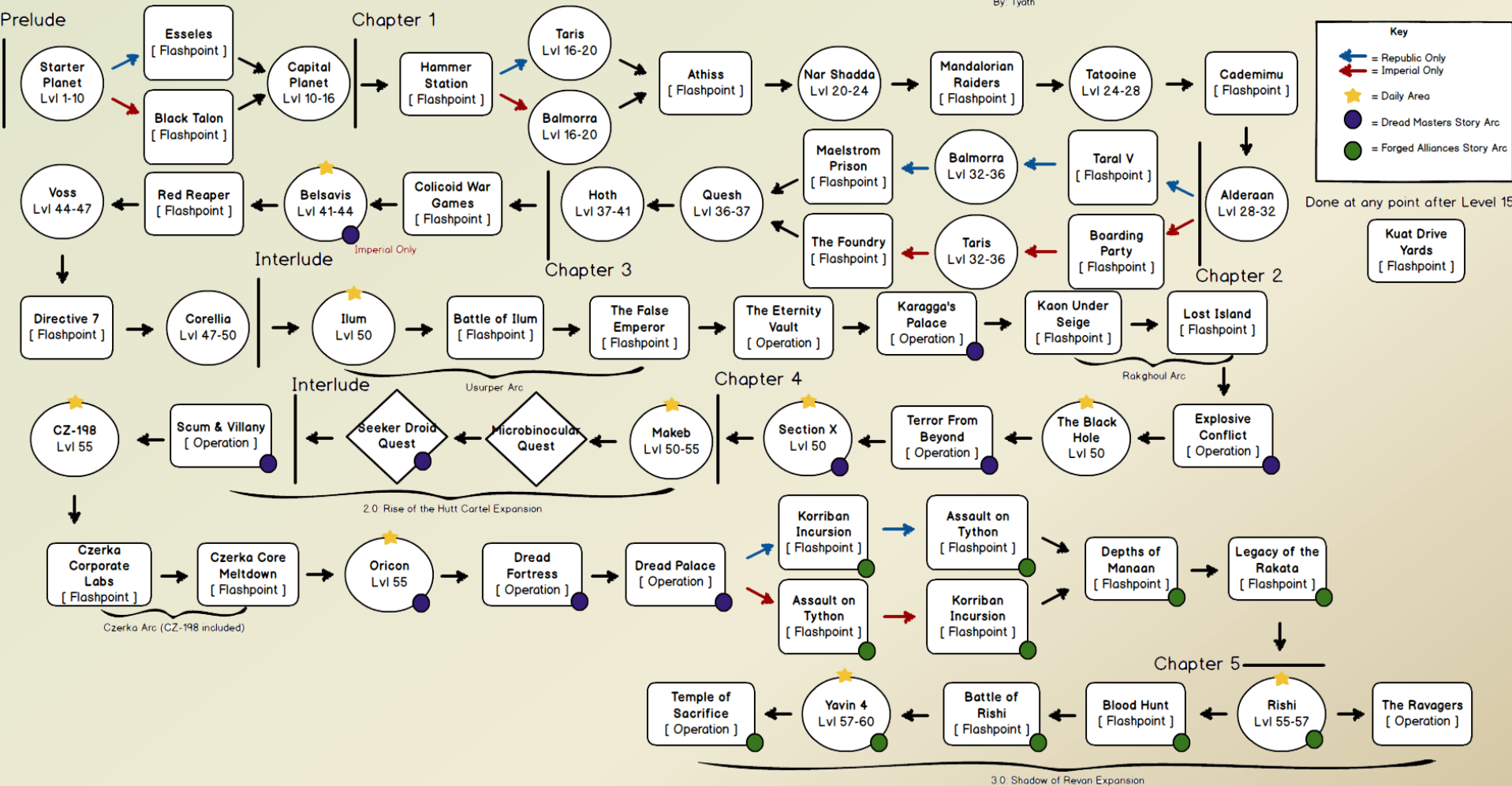
Διαδικασία - Στάδια

- Χωρισμός μαθητών σε **ομάδες**
- Αποσαφήνιση **τόπου** και **χρόνου**, **χαρακτήρων**, της ιστορίας από την καθημερινή ζωή, που θα προκύψει από τη σύνδεση των χαρακτήρων με ένα πρόβλημα προς λύση (στόχος)
- Ερωτήματα – κλειδιά ή πηγές για την άντληση υλικού
- Σύνθεση με τη **χρονολογική σειρά**
- Σύνθεση **επιμέρους χρονολογιών** – ιστοριογραμμών ομάδων.
- **Οπτικοποίηση** (σχεδιάγραμμα, αφίσα, αφήγηση, δραματοποίηση)

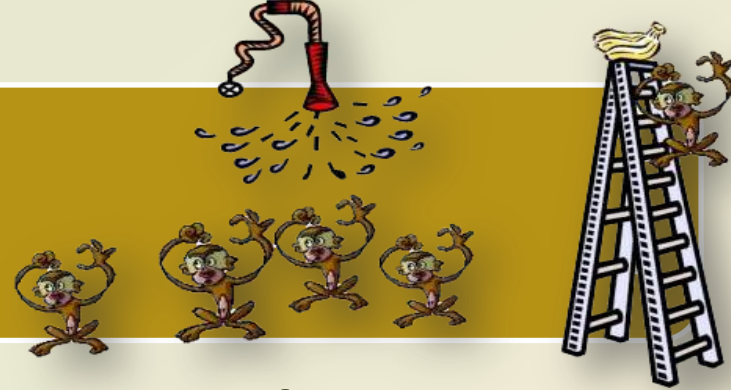
«Ιστοριογραμμή» (Storyline) από το Star Wars...

Star Wars: The Old Republic Story Progression

By Tyath

Πείραμα

- Διαδικασία επιβεβαίωσης μιας υπόθεσης και ανακάλυψης
- Παρατήρηση, μέτρηση, ταξινόμηση, εξαγωγή συμπερασμάτων από τα παιδιά

Στόχοι

- επιβεβαίωση γνωστού αποτελέσματος
- ανακάλυψη άγνωστου αποτελέσματος
- επαλήθευση ή την απόρριψη υπόθεσης

Μελέτη περίπτωσης (Case Study)

- Εξέταση/μελέτη συγκεκριμένου πραγματικού ή υποθετικού παραδείγματος που αντανακλά μια ευρύτερη κατάσταση με σκοπό να αναλυθεί σε βάθος και να διερευνηθούν οι εναλλακτικές λύσεις
- Με εφαρμογή των θεωρητικών γνώσεων που έχουν αποκτηθεί
- Για απόκτηση των απαιτούμενων γνώσεων
- Κινητοποίηση ενδιαφέροντος των μαθητών με κάποιο άρθρο ή εικόνα, ή ταινία κλπ
- Οι μαθητές σε μικρές ομάδες διερευνούν την περίπτωση, κάνουν συγκρίσεις με παρόμοιες και εξαγουν ένα γενικό συμπέρασμα

Διαδικασία - Στάδια:

- Περιγραφή συγκεκριμένης προβληματικής κατάστασης
- Καθορισμός αιτίων
- Ταξινόμηση γεγονότων
- Εναλλακτικές λύσεις
- Επιλογή καλύτερης λύσης
- Επέκταση εφαρμογής της λύσης – λύσεων και σε άλλες παρόμοιες περιπτώσεις

Επίλυση προβλήματος

- Ουσιαστικά αποτελεί μια **εκτεταμένη μελέτη περίπτωσης**. Η εφαρμογή της μπορεί να διαρκέσει από λίγες ώρες ως μερικές ημέρες.
- Συνδυάζεται και με **προσομοίωση, παίξιμο ρόλων** ή άλλες **ενεργητικές τεχνικές**.

Διαδικασία - Στάδια:

- **Παρουσίαση του προβλήματος**
- **Μελέτη του προβλήματος και αναζήτηση λύσεων**
- **Συζήτηση του προβλήματος (κριτική ανάλυση)**
- **Προτάσεις και συμπεράσματα**

1. Αναγνώριση
του προβλήματος

2. Διερεύνηση
πιθανών
στρατηγικών

3. Επιλογή της
καλύτερης ιδέας

4. Επεξεργασία &
εφαρμογή της ιδέας

5. Επαλήθευση &
ανασκόπηση

**Επίλυση
προβλήματος**

Μελέτη πεδίου

- Πραγματοποιείται **εκτός** της σχολικής τάξης με στόχο την απόκτηση **βιωματικών εμπειριών** από τους μαθητές

Διαδικασία - Στάδια:

- **Προετοιμασία**
  - Ο εκπαιδευτικός της ομάδας επισκέπτεται το **χώρο** μελέτης, σχεδιάζει προσεκτικά τη **διαδρομή**, **επιλέγει την κατάλληλη εποχή** και οργανώνει τη **συζήτηση** στην τάξη
  - Μαζί με τα παιδιά αποφασίζονται οι **στόχοι**, σχεδιάζονται οι **δραστηριότητες** και καθορίζονται οι **πηγές πληροφόρησης**
  - Οι μαθητές **προετοιμάζονται** για τις δραστηριότητες που θα πραγματοποιήσουν
- **Επίσκεψη στο πεδίο και δραστηριότητες**
  - Οι μαθητές **πραγματοποιούν** την έρευνα στο πεδίο μέσα από συγκεκριμένες δραστηριότητες σε μικρές ομάδες
- **Εργασία στην τάξη**
  - Επιστρέφοντας **πραγματοποιούν δραστηριότητες** για την επαλήθευση ή την απόρριψη υποθέσεων, συνθέτουν και κοινοποιούν τα αποτελέσματα της μελέτης

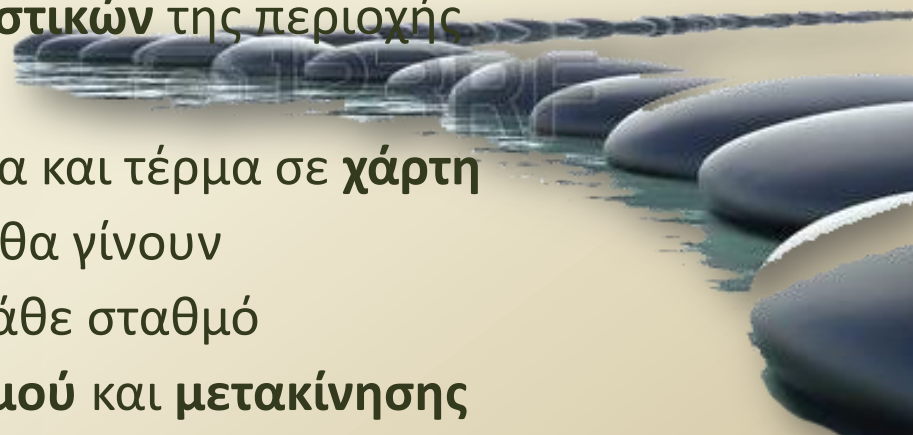

Περιβαλλοντικό μονοπάτι I

- Μια διαδρομή σε προεπιλεγμένη περιοχή (στην πόλη ή στην εξοχή), με συγκεκριμένους **στόχους**, προκαθορισμένους **σταθμούς** και **δραστηριότητες**

Στάδιο προετοιμασίας και επίσκεψης:

- Στην προετοιμασία θα πρέπει ο **εκπαιδευτικός** να λάβει υπόψη του τα εξής:
  - **Εντοπισμός** της περιοχής όπου θα διεξαχθεί το περιβαλλοντικό μονοπάτι
  - **Μελέτη** των ιδιαίτερων **χαρακτηριστικών** της περιοχής
  - Χωρισμός σε **ομάδες**
  - **Χάραξη** της διαδρομής με αφετηρία και τέρμα σε **χάρτη**
  - Προκαθορισμός των **στάσεων** που θα γίνουν
  - Σχεδιασμός **δραστηριοτήτων** για κάθε σταθμό
  - Εξασφάλιση απαραίτητου **εξοπλισμού** και **μετακίνησης**
  - **Συνεργασία** με ειδικούς (επιστήμονες, τεχνικούς, πολεοδόμους, αρχιτέκτονες κλπ)

Περιβαλλοντικό μονοπάτι II

- Το περιβαλλοντικό μονοπάτι μπορεί να επαναληφθεί

Στάδιο εργασίας στη τάξη μετά το πέρας του περιβαλλοντικού μονοπατιού:

- η κάθε υποομάδα επεξεργάζεται το υλικό που συνέλεξε και το συνδέει με βιβλιογραφική έρευνα σχετική με τα στοιχεία που προέκυψαν
- Συζητά θέματα που προέκυψαν και δεν είχαν προβλεφθεί
- Ετοιμάζει την παρουσίαση της στην ολομέλεια

Στάδιο τελικής αξιολόγησης:

- Οι μαθητές αξιολογούν:
  - τη διαδικασία
  - τι καινούργιο (γνώση, εμπειρία) αποκτήθηκε

Εκπαιδευτική επίσκεψη

- Άντληση εμπειρίας
- Παρατήρηση καταστάσεων, λειτουργιών, εφαρμογών, συμπεριφορών

Διαδικασία - Στάδια:

- **Στάδιο προετοιμασίας**
  - Προσδιορίζεται ο **στόχος** της επίσκεψης και τα αναμενόμενα **αποτελέσματα**
- **Στάδιο πραγματοποίησης και σχολιασμού** της επίσκεψης

Μελέτη εικόνας (θέαση - ανάλυση)

- Μια εικόνα είναι η οπτική εμπειρία μιας εσωτερικής ή εξωτερικής πραγματικότητας, πολυδιάστατη φυσική αναπαράσταση
- Όποιος θέλει να επικοινωνήσει με εικόνες, πρέπει να ονομάσει με τι ασχολούνται και τι αφορούν
- Οι εικόνες αισθητοποιούν τη γνώση και συχνά αποτελούν το έναυσμα για την αρχή μιας ομαδικής συζήτησης στην τάξη ή ένα πρόσφορο για το μαθητή μέσο άντλησης πληροφοριών

World café – Παγκόσμιο καφενείο (συμμετοχικός διάλογος)

- αποσκοπεί στην **ολοκληρωμένη διερεύνηση του εξεταζόμενου θέματος** μέσα στο περιβάλλον (σύστημα) στο οποίο αυτό εντάσσεται, με κάθε συμμετέχοντα να φωτίζει μια **διαφορετική διάστασή** του (πολύπλευρη προσέγγιση).

Διαδικασία - Στάδια:

- **Σχεδιασμός** του World Café. **Συντονιστές** σε κάθε τραπέζι (ενημερώνουν τα εκάστοτε μέλη)
- **Υλοποίηση** του World Café. Η διαδικασία ολοκληρώνεται όταν **όλες οι ομάδες περάσουν από όλα τα τραπέζια** διαλόγου. **Σύνοψη**. Εξαγωγή συμπερασμάτων
- **Επεξεργασία** της ποιοτικής πληροφορίας που έχει συλλεγεί και **παρουσίαση** των αποτελεσμάτων

Βασικές αρχές:

- Καθορισμός **πλαίσιου** (σκοποί, παράμετροι)
- Δημιουργία φιλόξενου **χώρου**
- Εξερεύνηση **ερωτημάτων** που έχουν σημασία
- Ενθάρρυνση **συμβολής** όλων
- **Συνδυασμός διαφορετικών προοπτικών**
- **Πρότυπα, ιδέες και βαθύτερα ερωτήματα**

Τα Έξι Σκεπτόμενα Καπέλα του De Bono

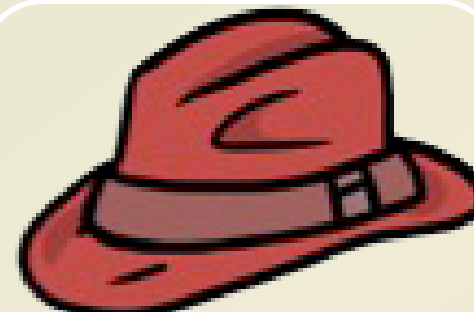
Πολύπλευρος προσδιορισμός επιπτώσεων κάποιας απόφασης, προβληματισμός, εξέταση εφαρμογής ιδεών & αντιδράσεων

Λογική. Φορώντας αυτό το καπέλο έχετε τον έλεγχο, χρησιμοποιείτε τον κοινό λόγο. Όταν χρειάζεται συνοχή και οργάνωση είναι το μπλε καπέλο που αναλαμβάνει ρόλο

Δημιουργικότητα. Αναζήτηση δημιουργικών λύσεων με ελεύθερο τρόπο σκέψης, όπου δεν υπάρχει θέση για κριτική

Διαίσθηση, ενσυναίσθηση. Διαισθητική εξέταση, κατάθεση αυθόρμητων αντιδράσεων και συναισθημάτων

Τι γνωρίζω. **Δεδομένα,** διαθέσιμες πληροφορίες - Εξέταση διαθέσιμων πληροφοριών

Αισιοδοξία. Θετική σκέψη, θετικές πλευρές και οφέλη, πνεύμα αισιοδοξίας ακόμη και όταν όλα μοιάζουν ζοφερά

Εξέταση **αρνητικών πλευρών.** Ο «συνήγορος του διαβόλου». Αναζήτηση αδύναμων σημείων και τι μπορεί να πάει λάθος.

Φιλοσοφία για Παιδιά I

- Φιλοσοφικό - παιδαγωγικό **κίνημα**. Υποστηρίζει ότι η φιλοσοφία μπορεί και πρέπει να ασκείται από τα παιδιά ως **ερευνητική, διαλογική και κριτική διαδικασία**.
- Μπορεί να **συντονίζεται** από τον εκπαιδευτικό, να παίρνει **αφορμή** από κάποιο παραμύθι, αφήγημα, ποίημα ή άλλο καλλιτέχνημα, να **δομείται με ερωτήματα** διατυπωμένα από τα ίδια τα παιδιά και να **προχωρεί ερευνητικά**

Έννοιες:

- διδασκαλία του **στοχασμού**
- προσεκτική **ακρόαση**
- **λογικότητα** και **ερευνητική** κοινότητα

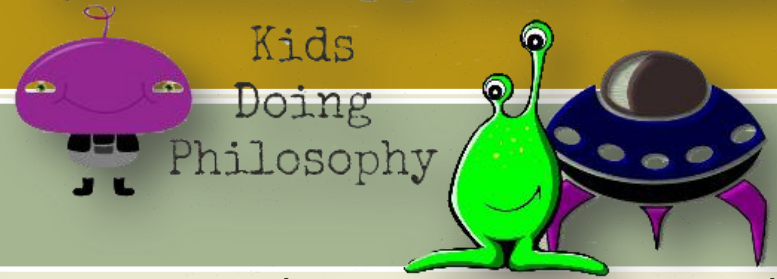
Σημαντικές διαδικασίες εφαρμογής:

- η **προετοιμασία** της συνεδρίας
- ο **διαμεσολαβητής** (facilitator)
- οι **κανόνες**
- το **ερέθισμα**
- η **συζήτηση**
- η **αξιολόγηση** του προγράμματος

Φιλοσοφία για Παιδιά II

Epistemology with ALIENS

Ο Matthew Lipman αναφέρει:

- Εκπαιδευτικός ευαισθητοποιημένος για τα ευεργετήματα της φιλοσοφικής έρευνας και φροντίζει να μεταδώσει στα παιδιά το ενδιαφέρον για αυτήν
- Αποφεύγει την κατήχηση (indoctrination) και την προπαγάνδα προσωπικών του πεποιθήσεων
- Σέβεται τη γνώμη των μαθητών και δεν θεωρεί ότι γνωρίζει τα πάντα
- Φροντίζει να εξασφαλίσει την εμπιστοσύνη τους, ώστε να μη διστάζουν να διατυπώσουν τις απόψεις τους
- Επαναφέρει τον φιλοσοφικό διάλογο στο αρχικό θέμα, κατά την περίπτωση που αυτός παρεκτρέπεται
- Ενθαρρύνει τα παιδιά στο να υποβάλλουν δικά τους ερωτήματα και τα υποβοηθά διατυπώνοντας και ο ίδιος ερωτήσεις
- Ακούει προσεκτικά όσα λένε τα παιδιά και καλλιεργεί την προσεκτική ακρόαση
- Δίνει προσοχή στη μη-λεκτική επικοινωνία, δηλαδή στα μηνύματα που του στέλνουν τα παιδιά με τη στάση του σώματος, την έκφραση του προσώπου, την επίμονη σιωπή κλπ.

Παίξιμο ρόλων (role playing)

- Οι μαθητές **υποδύονται/αποδίδουν ρόλους** σε γεγονότα που προηγούνται μιας κατάστασης, κατά τη διάρκεια της κατάστασης και μετά από αυτήν
- Στόχος είναι μέσα από το βίωμα να **κατανοήσουν βαθύτερα** τόσο την κατάσταση όσο και τις **αντιδράσεις** τους απέναντί της

Διαδικασία - Στάδια (Shaftel & Shaftel, 1967):

- **Προθέρμανση** ομάδας (εισαγωγή-ανάλυση του προβλήματος)
- Επιλογή & ανάλυση **ρόλων**
- Διευθέτηση **τόπου**
- Προετοιμασία **παρατηρητών** (θέματα εστίασης, καθήκοντα)
- **Υπόδυση - Απόδοση** (διατήρηση ρόλου)
- Συζήτηση και αξιολόγηση (**αναθεώρηση**)
- Δεύτερη υπόδυση (**αλλαγή ρόλων**)
- **Απορολοποίηση**. Συζήτηση και αξιολόγηση
- Γενίκευση

ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΡΟΛΩΝ

Η αποψίλωση των δασών

Στις αναπτυσσόμενες χώρες, οι άνθρωποι που ανησυχούν για το περιβάλλον και οι επιχειρήσεις ανταγωνίζονται για τη διαχείριση της γης.

• Στη Σύνοδο έχουν προσκληθεί :

- Ένας βιομήχανος από μια αναπτυγμένη χώρα
- Ένας αγρότης από μια αναπτυσσόμενη χώρα
- Ένας κάτοικος μιας πόλης σε μια αναπτυσσόμενη χώρα
- Ο πρόεδρος μιας αναπτυσσόμενης χώρας
- Ένας γαιοκτήμονας σε μια αναπτυσσόμενη χώρα
- Ένας ευρωπαίος έφηβος
- Ένας ακτιβιστής που αγωνίζεται για το περιβάλλον

Οδηγίες

- Συζητήστε στις ομάδες σας τη θέση των ατόμων που εκπροσωπείτε. Καταγράψτε τα επιχειρήματά σας και ορίστε το άτομο που θα σας αντιπροσωπεύσει στη Σύνοδο Κορυφής.
- Μπορείτε να ανατρέξετε για πληροφορίες στο διαδίκτυο.

Αντιπαράθεση απόψεων (Debate)

- Η αντιπαράθεση απόψεων αναφέρεται σε συζήτηση σχετικά με ένα **αμφισβητούμενο ζήτημα**, όπου οι συμμετέχοντες έχουν **εκ διαμέτρου διαφορετικές απόψεις** και ανησυχίες
- Στη συζήτηση μέσα από ένα **παιχνίδι ρόλων** οι μαθητές καλούνται να υιοθετήσουν μία από τις δύο αντιτιθέμενες απόψεις **και να επιχειρηματολογήσουν** υπέρ αυτής
- Κατά τη διάρκεια της συζήτησης οι δύο μαθητικές ομάδες μπορούν να **εναλλάσσονται** στους ρόλους τους
- Τελικά η ομάδα προσπαθεί να επιτύχει μια **συναίνεση** που λαμβάνει υπόψη της όλες τις διαφορετικές απόψεις και ανησυχίες

Διαδικασία - Στάδια:

- Μελετάμε τις **πηγές** πληροφόρησης για το θέμα που θέλουμε να διαπραγματευτούμε
- Χωρίζουμε τους μαθητές σε **δύο ομάδες** και τους δίνουμε τις δυο **απόψεις** που πρέπει να υποστηρίξουν
- Ορίζει η κάθε ομάδα τον **γραμματέα** και τον **συντονιστή** που θα οργανώσει τις απόψεις.
- Οι ομάδες διατυπώνουν τις **θέσεις** και τα **επιχειρήματά** τους.
- Ορίζεται τριμελή **επιτροπή** για το συντονισμό και την αξιολόγηση της αντιπαράθεσης.
- Σε επόμενο στάδιο οι ομάδες **αλλάζουν ρόλους**

Προσομοίωση I

Περάσματα

Ένα παιχνίδι ευαισθητοποίησης
για τη ζωή των προσφύγων

- Επιδιώκεται η **αναπαράσταση** μιας **ρεαλιστικής κατάστασης**
- Είναι ένα **μοντέλο** που έχει επινοηθεί για να αναπαραστήσει και να επιτρέψει την **κατανόηση** της **λειτουργίας ενός συστήματος** και την **εξοικείωση με τα χαρακτηριστικά του**
- Το μοντέλο αναπαριστά μια πραγματική κατάσταση με όλες τις **διαστάσεις** της και αναδεικνύει όλες οι **συνιστώσες** και οι **συγκρουσιακές καταστάσεις** που συνθέτουν το θέμα
- Οι μαθητές καλούνται να αντιληφθούν **πώς θα σκέφτονταν** και θα **συμπεριφέρονταν** **ορισμένα πρόσωπα** μέσα σε συγκεκριμένες συνθήκες και να **αντιδράσουν** όπως αυτά, σαν να αντιμετώπιζαν τις ίδιες καταστάσεις
- Μοιάζει με το παιχνίδι ρόλων, με τη διαφορά ότι δεν καλούνται να δράσουν κατά θεατρικό τρόπο, αλλά να **καταλάβουν πώς συμπεριφέρονται** οι εμπλεκόμενοι και να **ανιχνεύσουν λύσεις**

Στάδιο προετοιμασίας

Ένα παιχνίδι ευαισθητοποίησης για τη ζωή των προσφύγων

- **Σαφήνεια στους στόχους** της προσομοίωσης
- **Κλίμα εμπιστοσύνης** στην ομάδα, κατάλληλη χρονική στιγμή με **μαθητές εξοικειωμένους** στις ενεργητικές εκπαιδευτικές τεχνικές
- **Εμψύχωση** προκειμένου να συμμετέχουν όλοι.
- Διαμόρφωση **κατάλληλου σεναρίου – ιστορίας (μοντέλο)**
- Δημιουργία **καρτελών ρόλων**
- Συγκεκριμένο έργο στους **παρατηρητές**, εάν υπάρχουν
- Κατάλληλα **υλικά**, εάν χρειάζονται
- **Χρονικά όρια**

Προσομοίωση III

Στάδιο πραγματοποίησης

- Φροντίστε ώστε οι συμμετέχοντες να δράσουν και να αισθανθούν κυριολεκτικά σαν να ήταν τα πρόσωπα της ιστορίας
- Φροντίστε στη ροή της άσκησης να καλυφθούν όλες οι βασικές πτυχές του εξεταζόμενου θέματος
- Φροντίστε η άσκηση να διεξαχθεί σε κλίμα δημιουργικής έντασης και δέσμευσης ως προς τους στόχους της

Στάδιο σχολιασμού

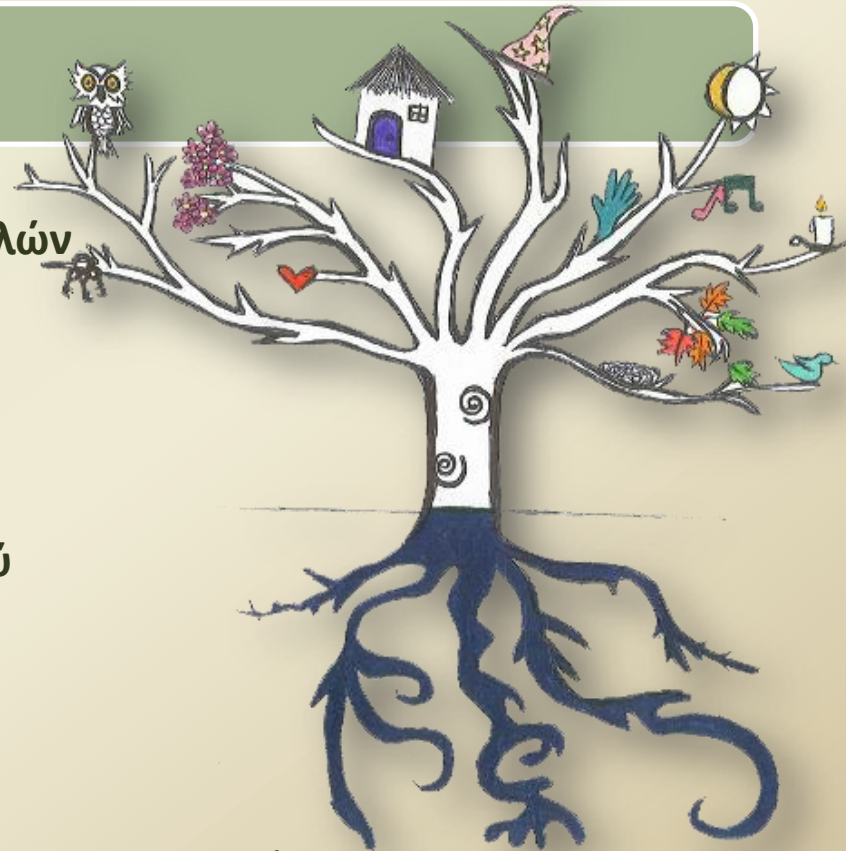
- Δώστε αρκετό χρόνο στους συμμετέχοντες να αποβάλουν τη συναισθηματική φόρτιση (χαλάρωση - απορολοποίηση).
- Δώστε αρκετό χρόνο στο σχολιασμό, ώστε να εξεταστεί σφαιρικά και συνθετικά το ζήτημα
- Συνδέστε τα επιμέρους συμπεράσματα με το ευρύτερο θέμα

Θεατρικό παιχνίδι I

- Το θεατρικό παιχνίδι δανείζεται από το θέατρο στοιχεία και τεχνικές όπως παιχνίδι ρόλων, αυτοσχεδιασμούς, μεταμόρφωση, παντομίμα, δραματοποίηση όμως διαφέρει απ' αυτό κυρίως στο ότι ο στόχος του δεν είναι σε καμία περίπτωση να οδηγήσει στην παράσταση. **Σημασία δεν έχει το τελικό αποτέλεσμα αλλά η δημιουργική διαδικασία.** Το θεατρικό παιχνίδι είναι ένα **δημιουργικό συμβάν** (Λ. Κουρετζής)

Ασκήσεις – Παιχνίδια

- Ενεργοποίησης - Γνωριμίας
- Προσανατολισμού - Ρυθμού - Αυτονομίας μελών
- Επαφής – Αντίστασης
- Επικοινωνίας – Έκφρασης - Πειθούς
- Ισορροπίας – Συντονισμού - Αρμονίας
- Ανατροφοδότησης
- Εμπιστοσύνης – Συνεργασίας - Ανταγωνισμού
- Παρατηρητικότητας – Μνήμης - Μαντείας
- Δημιουργίας - Φαντασίας
- Σύνθετες
- Αυτοσχεδιασμού
- Απορολοποίησης - Χαλάρωσης - Αυτογνωσίας (Μ. Φιλλιπάκης)

Θεατρικό παιχνίδι II

- Το θεατρικό παιχνίδι προσφέρει διασκέδαση και ψυχαγωγία, δίνει την ευκαιρία στο παιδί να εκφραστεί και να **επικοινωνήσει** καθώς και να **γνωρίσει** παίζοντας τον **κόσμο** γύρω του αλλά και τον **εαυτό** του
- Το θεατρικό παιχνίδι δημιουργεί ένα ασφαλές πλαίσιο μέσα στο οποίο το παιδί ακίνδυνα και χωρίς συνέπειες **δοκιμάζει τον εαυτό του, τα όριά του, τις σχέσεις του με τους άλλους με σαφήνεια και κατανόηση**

Οι πιο βασικές τεχνικές:

- **Η σωματική έκφραση** - αυτοέκφραση και έκφραση συναισθημάτων και καταστάσεων που δεν μπορεί να εκφράσει με το λόγο (**τα μη συνειδητά**)
- **Αυτοσχεδιασμοί** - ανακάλυψη εμπειριών, σχέσεις με τους άλλους
- **Αξιοποίηση του τυχαίου**
- **Μάσκα – κούκλα** - η επίδραση της μάσκας είναι καθοριστική της εκφραστικής συμπεριφοράς του παιδιού αλλά και η συμπεριφορά του παιδιού επηρεάζει τη μορφή της μάσκας εξωτερικεύοντας εμπειρίες και προβλήματα.
- **Παντομίμα**
- **Γκροτέσκο**

Δραματοποίηση - Αυτοσχεδιασμοί

- **Σύνθετη** διαδικασία με κανόνες, σκοπούς και στόχους
- **Ανάπλαση** συνθήκης μιας πραγματικότητας με **ουσιώδες νόημα** για τα παιδιά
- Οι ρόλοι **αποδίδονται**, δεν απομνημονεύονται και υπάρχει πλαίσιο μέσα στο οποίο αποδίδονται (Ν. Γκόβας)

Σχεδιασμός σε σειρά:

- **α)** δημιουργίας, (κάτι δημιουργείται, ατομικά ή σε ομάδες)
- **β)** παρουσίασης (η δημιουργία παρουσιάζεται στην ομάδα)
- **γ)** ανταπόκρισης (η παρουσίαση σχολιάζεται, ανατροφοδοτείται και ξαναδουλεύεται)
  - Τα παραπάνω δίνουν την ευκαιρία στην ομάδα να δουλέψει πάνω στο «**επιμέρους**» και να μην βιαστεί να οδηγηθεί «στο **συνολικό**»
  - **?**Οεμπυχωτής μπορεί να **συνδυάζει ασκήσεις, παιχνίδια και τεχνικές** και να τις χρησιμοποιεί ανάλογα με το **θέμα** που μελετάει

Οι νεωτεριστικές μέθοδοι (δράμα, project) δεν απαιτούν προηγούμενη εμπειρία μαθητών. Αξιοποιούν αρχές ενσυναίσθησης & προσεκτικής ακρόασης

Το Εκπαιδευτικό Δράμα (Drama in Education) I

ορίζεται ως μία παιδαγωγική διαδικασία η οποία δανείζεται συμβάσεις του θεάτρου και αποσκοπεί στα εξής βασικά σημεία:

- Την **αυτογνωσία** (τη γνωριμία του παιδιού πρώτιστα με τον εαυτό του, τη σχέση του με τους άλλους και το περιβάλλον)
- Τη **σε βάθος διερεύνηση** κάποιου συγκεκριμένου θέματος
- Την **ενσυναίσθηση** (τα παιδιά για να διερευνήσουν ένα θέμα ολικά – σφαιρικά – κατά την διάρκεια ενός δράματος, μπαίνουν σε πολλούς διαφορετικούς ρόλους και βιωματικά ζουν τι σημαίνει να είσαι κάποιος άλλος)
- Την **επίτευξη της γνώσης** σε ένα συγκεκριμένο αντικείμενο - θέμα

Εκπαιδευτικό Δράμα II

Ορισμένες Τεχνικές

- *Ο Διάδρομος της Συνείδησης*
- *Η Παγωμένη Εικόνα*
- *Η Καυτή Καρέκλα ή Καρέκλα των αποκαλύψεων*
- *Ο Συντονιστής σε ρόλο*
- *Ο Μανδύας του Ειδικού*
- *Το Θέατρο Φόρουμ ή Θέατρο Αγοράς, ή Θέατρο του Καταπιεσμένου*
- *Καταιγισμός Ιδεών*
- *Η αντιπαράθεση απόψεων (Debate)*
- *Το Ηθικό Δίλλημα*
- *Ο Ρόλος στον τοίχο*
- *Οι Συλλογικοί ρόλοι*
- *Μάσκα, κουκλοθέατρο*
- *Συστημική αναπαράσταση*
- *Η εκμετάλλευση του τυχαίου*
- *Δημιουργία περιβάλλοντος δράσης*
- *Ενεργητική προσέγγιση – επεξεργασία παραμυθιών και των συμβολισμών τους*
- *Βιωματικές - ενεργητικές τεχνικές κατανόησης και ανάλυσης φιλοσοφικού, λογοτεχνικού, ποιητικού λόγου*
- *Αυτοσχεδιασμοί με ερέθισμα τις Καλές Τέχνες (μουσική, ζωγραφική, εικαστικά, κινηματογράφος) και εναλλακτική σκηνική παρουσίαση ενός θέματος.*

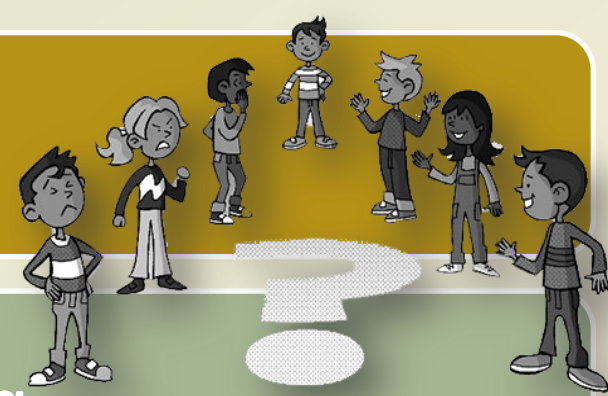
Εκπαιδευτικό Δράμα III

Θεατρικές συμβάσεις στο εκπαιδευτικό δράμα

- **Καυτή Καρέκλα ή Καρέκλα των αποκαλύψεων** (Hot Seating or Questioning in Role): Κάθεται κάποιος στην καρέκλα και οι υπόλοιποι του κάνουν ερωτήσεις σχετικά με το χαρακτήρα του, τις προθέσεις του, τα κίνητρα ή την συμπεριφορά του προς τους άλλους χαρακτήρες
- **Tableau ή παγωμένη εικόνα** (photograph, sculpture, freeze frame, wax works, statues): Οι συμμετέχοντες φτιάχνουν μία **παγωμένη εικόνα** με τα σώματά τους, τις περισσότερες φορές ως μία μικρή ομάδα, για να αποδώσουν μία στιγμή στο χρόνο, μία ιδέα ή για να απομονώσουν ένα **συγκεκριμένο στιγμιότυπο**
- **Eavesdropping, “spotlighting” ή “ανοιχτή πόρτα”** αναφέρεται στη διαδικασία όπου όλη η ομάδα είναι μία παγωμένη εικόνα και με την καθοδήγηση του εμπνευστή **ανά μικρές ομάδες ξεπαγώνουν** – ζωντανεύουν - και **δραματοποιούν μία στιγμή** ενώ οι υπόλοιποι παρακολουθούν
- **Ομαδικό γλυπτό**: Οι συμμετέχοντες με τα σώματά τους σχηματίζουν ένα γλυπτό, μια εικονική, μη ρεαλιστική αναπαράσταση, χωρίς προηγούμενη συνεννόηση. Με την τεχνική αυτή, δίνεται η δυνατότητα να αποδώσουν **συγκεκριμένη μορφή στο νόημα μίας έννοιας**

Εκπαιδευτικό Δράμα IV

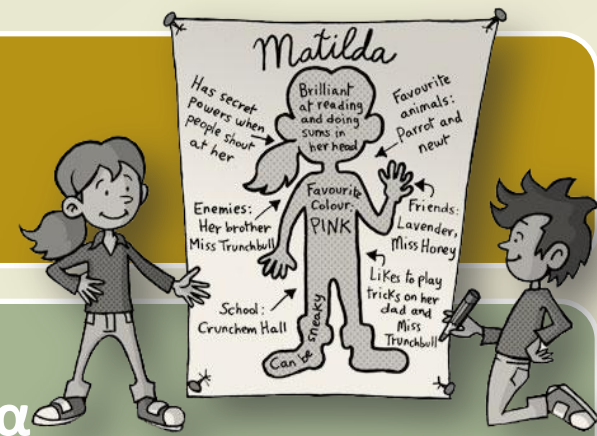

Θεατρικές συμβάσεις στο εκπαιδευτικό δράμα

- **Διάδρομος Συνείδησης (Conscience Alley):** Οι συμμετέχοντες στέκονται σε **δύο σειρές αντικριστά** σχηματίζοντας ένα διάδρομο. Καθένας περνάει από τον διάδρομο υποδυόμενος ένα ρόλο που βρίσκεται σε δίλημμα. Περνώντας μέσα από το διάδρομο ο χαρακτήρας ακούει τις συμβουλές που τα άλλα μέλη του ψιθυρίζουν ώστε να βοηθηθεί να πάρει μία απόφαση
- **Κύκλος της συνείδησης:** Οι συμμετέχοντες χωρίζονται σε δύο ομάδες και σχηματίζουν δύο ομόκεντρους κύκλους. Αυτοί που βρίσκονται στον **εξωτερικό** κύκλο εκφράζουν τις φωνές της συνείδησης κάποιου που βρίσκεται σε δίλημμα, τις οποίες ακούν αυτοί που βρίσκονται στον **εσωτερικό** κύκλο. Η διαδικασία επαναλαμβάνεται με την **αλλαγή θέσεων**
- **Κύκλος του κουτσομπολιού:** Ο εμπυχωτής διαδίδει κάποια **φήμη** που αφορά την ιδιωτική ή δημόσια ζωή των προσώπων του δράματος. Καθώς οι φήμες διαδίδονται στην ομάδα μπορούν να πάρουν δραματικές διαστάσεις
- **Τηλεφωνικές συνδιαλέξεις:** Στη δραστηριότητα αυτή, ένα **ζευγάρι** συνδιαλέγεται και οι υπόλοιποι παρακολουθούν. Σε μία άλλη εκδοχή, η ομάδα παρακολουθεί τη μία μόνο πλευρά της συνομιλίας που πραγματοποιεί ένας ρόλος

Το Εκπαιδευτικό Δράμα V

Θεατρικές συμβάσεις στο εκπαιδευτικό δράμα

- **Δάσκαλος σε Ρόλο (Teacher in Role):** Ο δάσκαλος μπαίνει σε ρόλο για να δώσει περισσότερη έμφαση στο δράμα, για να χειριστεί το θέμα υπό εξέταση, για να διευκολύνει την εξέλιξη και να βοηθήσει τους συμμετέχοντες να εμβαθύνουν. Μπορεί να πάρει είτε **ρόλο εξουσίας** όπου αυτός είναι ο πιο δυνατός από τους συμμετέχοντες και έχει όλη τη γνώση, είτε **ρόλο πιο αδύναμου**
- **Αυτοσχεδιασμός όλης της ομάδας με το δάσκαλο σε ρόλο:** Ο δάσκαλος δουλεύει το δράμα από μέσα, μαζί με την ομάδα που βιώνει την ιστορία σαν να συμβαίνει **εδώ και τώρα**, δέχεται προκλήσεις, αντιμετωπίζει καταστάσεις, παίρνει αποφάσεις. Οι συμμετέχοντες έχουν τη δυνατότητα να εμβαθύνουν, πέρα από τα στερεότυπα και να δημιουργήσουν νέα νοήματα
- **Χαρακτήρας στον τοίχο (Role on the Wall):** Ο εμπυχωτής κάνει το **περίγραμμα** του **κεντρικού χαρακτήρα** του δράματος σε ένα μεγάλο κομμάτι χαρτί και οι συμμετέχοντες γράφουν **λέξεις, φράσεις, γεγονότα** που αφορούν το χαρακτήρα, τη **συμπεριφορά** του, τις **επιθυμίες** του, τα **συναισθήματά** του... Έπειτα αυτή η ομαδική δουλειά κρεμιέται στον τοίχο και όλοι έχουν την ευκαιρία να διαβάσουν τί είναι γραμμένο και έτσι να σχηματιστεί μία **ολοκληρωμένη εικόνα του χαρακτήρα**

Το Εκπαιδευτικό Δράμα VI

Θεατρικές συμβάσεις στο εκπαιδευτικό δράμα

- **Χτίσιμο της «στάσης» του ρόλου:** Ένας από τους συμμετέχοντες στέκεται στο κέντρο και γίνεται **μοντέλο**, υποδυόμενος ένα ρόλο. Οι υπόλοιποι δίνουν **οδηγίες** στο μοντέλο και αυτό **παγώνει** στην προτεινόμενη στάση. Η ομάδα αποφασίζει για την πιο κατάλληλη στάση
- **Συλλογικός ρόλος:** Μία **ομάδα** υποδύεται συλλογικά ένα ρόλο. Κάθε μέλος της ομάδας παίρνει τον λόγο αυτοσχεδιάζοντας. Συνήθως, διαμορφώνεται ένα είδος διαλόγου ανάμεσα στα μέλη του συλλογικού ρόλου ή ανάμεσα στον δάσκαλο σε ρόλο και το συλλογικό ρόλο, ή ανάμεσα σε δύο συλλογικούς ρόλους.
- **Κυκλικό δράμα:** Η ομάδα χωρίζεται σε υποομάδες σε έναν νοερό κύκλο. Η κάθε υποομάδα αναλαμβάνει έναν κοινό ρόλο, που βρίσκεται σε σχέση με τον κεντρικό ρόλο τον οποίο υποδύεται ο δάσκαλος.
- **Ομαδική δημιουργία χώρου:** Με ευφάνταστο τρόπο οι συμμετέχοντες χρησιμοποιούν το διαθέσιμο υλικό για να αναπαραστήσουν το χώρο που κινείται το δράμα.

Το Εκπαιδευτικό Δράμα VII

Θεατρικές συμβάσεις στο εκπαιδευτικό δράμα

- **Ομαδικός Μονόλογος (Group Monologue):** Μία μικρή ομάδα εμψυχώνει ένα χαρακτήρα και όλοι μαζί ως ένας μιλούν και χτίζουν ένα συγκεκριμένο στιγμιότυπο στη ζωή αυτού του χαρακτήρα
- **Προετοιμασμένος αυτοσχεδιασμός (Prepared Improvisation):** Δύο ή περισσότεροι συμμετέχοντες προετοιμάζουν μία σκηνή, αφού έχουν δουλέψει πάνω στο χαρακτήρα και τις πιθανές εκβάσεις της, και παρουσιάζουν τον αυτοσχεδιασμό τους στους υπόλοιπους
- **Συμβούλια (Meeting):** Εντός ρόλου οι συμμετέχοντες καλούνται να κάνουν μία συνάντηση για να συζητήσουν σχέδια, να βρουν μία λύση, να κάνουν πλάνα, να πάρουν αποφάσεις ή να λύσουν κάποιο πρόβλημα υποστηρίζοντας την άποψή τους με επιχειρήματα. Η τεχνική αυτή προωθεί την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης
- **Ανολοκλήρωτο υλικό:** Χρησιμοποιούμε ένα υλικό που δεν βρίσκεται σε πλήρη μορφή, όπως μία φωτογραφία, ένα απόσπασμα από ένα γράμμα ή ένα βιβλίο. Οι συμμετέχοντες προσπαθούν να συλλέξουν πληροφορίες από το υλικό, να κάνουν υποθέσεις, να φανταστούν τη συνέχεια και τελικά να το συνεχίσουν, να δημιουργήσουν το δικό τους

Το Εκπαιδευτικό Δράμα VIII

Θεατρικές συμβάσεις στο εκπαιδευτικό δράμα

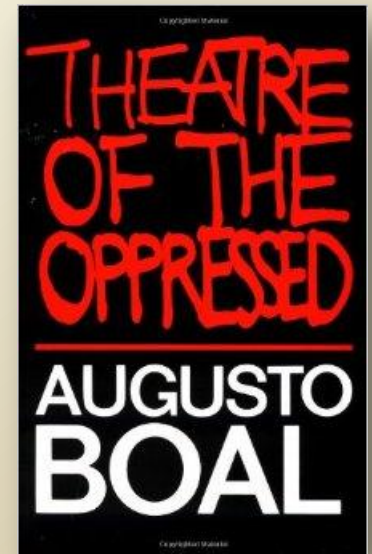
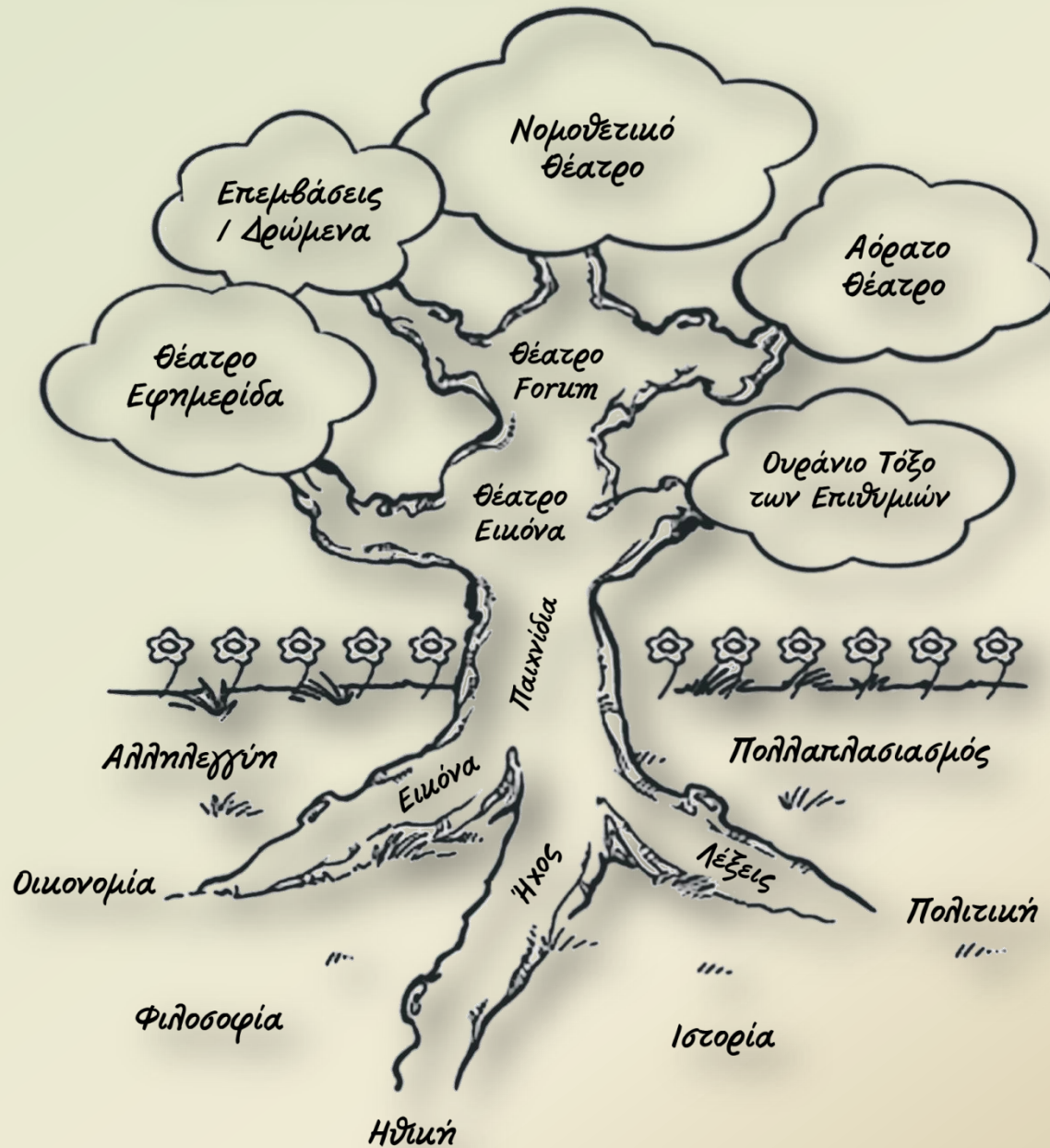
- **Η αρματωσιά των συναισθημάτων και των αξιών:** Σε ένα πανωφόρι ή μία κάπα, οι συμμετέχοντες καρφιτσώνουν **σημειώματα** όπου αναγράφονται συναισθήματα ή ηθικές αξίες, τα οποία θα αποτελέσουν την αρματωσιά του ρόλου για να αντιμετωπίσει μία δύσκολη κατάσταση
- **Ανίχνευση της σκέψης του άλλου:** Με την τεχνική αυτή αποκαλύπτονται οι **ανομολόγητες σκέψεις** του ρόλου σε μια στιγμή της δράσης. Ο εμπυχωτής **παγώνει τη δράση** και ζητά από την ομάδα να εκφράσει σε πρώτο ρηματικό πρόσωπο τις σκέψεις του ρόλου. Με τον τρόπο αυτό δίνεται η δυνατότητα για **ανάλυση** της κατάστασης του ρόλου και η βαθύτερη διερεύνηση των νοημάτων
- **Ο «μανδύας του ειδικού»** ζητά από τους συμμετέχοντες να αναλάβουν **ρόλους ειδημόνων** (επαγγελματιών, επιστημόνων κ.λπ.) και με τη γνώση που απορρέει από αυτήν τους την ιδιότητα να επιτελέσουν ένα **έργο**
- **Σκηνές ή στιγμιότυπα:** Οι συμμετέχοντες σε ομάδες σχεδιάζουν και παρουσιάζουν **σκηνές** από το δράμα, κάνοντας **υποθέσεις** για τη συμπεριφορά του ρόλου με αναφορά στο παρελθόν ή διερευνώντας τις **συνέπειες** για το μέλλον, παρουσιάζοντας εναλλακτικές **προτάσεις**

Το Εκπαιδευτικό Δράμα ΙΧ

- **Θέατρο της Αγοράς (Forum Theatre)** ή «θέατρο του καταπιεσμένου». Μία ομάδα παίζει μία σκηνή παρουσιάζοντας ένα **πρόβλημα**. Οι παρατηρητές έχουν το δικαίωμα να διακόψουν τη σκηνή και να προτείνουν **αλλαγές** ώστε να φωτιστεί μια άλλη πτυχή του θέματος ή ακόμη και να **δοκιμάσουν οι ίδιοι** εναλλακτικές συμπεριφορές
- Οποιοσδήποτε μπορεί να διακόψει τη σκηνή για να **αντικαταστήσει** έναν από τους χαρακτήρες προτείνοντας μία άλλη έκβαση
- Μπορεί να αντικατασταθεί μόνο **ένας** ή και **περισσότεροι** χαρακτήρες κατά την εξέλιξη της σκηνής
- **Δεν έχουν θέση «μαγικές» λύσεις** και από μηχανής θεοί

ΔΕΝΤΡΟ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ ΤΟΥ ΚΑΤΑΤΙΕΣΜΕΝΟΥ

- Dewey J., (1938), Εμπειρία και εκπαίδευση (μτφ 1980, Λ. Πολενάκης), Αθήνα, Γλάρος
- Fontana D., (1996), Ο εκπαιδευτικός στην τάξη, μτφ Λώμη Μ., Σαβάλας, Αθήνα.
- Faure, G.-Lascar, S. (2001). Το θεατρικό παιχνίδι. Αθήνα: Gutenberg
- Frey, Karl. Η "μέθοδος Project" Μία μορφή συλλογικής εργασίας στο σχολείο ως θεωρία και πράξη, Θεσσαλονίκη, Κυριακίδη, 1999
- Haynes, Η Joanna: Τα παιδιά ως φιλόσοφοι. "Μεταίχιμο", Αθήνα 2009
- Röhrs, Hermann, Το κίνημα της προοδευτικής εκπαίδευσης, μετφ., Κ. Δεληκωνσταντής-Σ. Μπουζάκης Παιδαγωγική και Εκπαίδευση 8, Αφ. Κυριακίδη Θεσ/νίκη
- Wooland, B. (1998). Η διδασκαλία του δράματος στο σχολείο. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Αβούρη Πηνελόπη, World café. Υπεύθυνη ΚΠΕ Λιθακιάς Ζακύνθου. 2014
- Άλκηστις (2000). Η δραματική τέχνη στην εκπαίδευση. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Αναστασία Στρατηγέα, Θεωρία και Μέθοδοι Συμμετοχικού Σχεδιασμού, 2015
- Αρχοντάκη, Ζ. & Φιλίππου, Δ. (2003). 205 βιωματικές ασκήσεις για εμπύχωση ομάδων. Αθήνα: Καστανιώτη.
- Αυδή Α, & Χατζηγεωργίου Μ. (2007). Η τέχνη του δράματος στην εκπαίδευση. Αθήνα: Μεταίχιμο.
- Γκόβας, Ν. (2003). Για ένα νεανικό, δημιουργικό θέατρο, Αθήνα: Μεταίχιμο.
- Γκόβας, Ν. (2004). Το θέατρο και οι παραστατικές τέχνες στην εκπαίδευση. Δημιουργικότητα και μεταμορφώσεις. Αθήνα: Δίκτυο-θέατρο στην εκπαίδευση.
- Γκόβας, Ν., (Επιμ.) (2001). Το θέατρο στην εκπαίδευση: μορφή τέχνης και εργαλείο μάθησης. Πρακτικά από τη 2η συνδιάσκεψη για το θέατρο στην εκπαίδευση. Αθήνα: Μεταίχιμο.
- Γραμματάς, Θ. (2004). Θεατρική παιδεία και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Εξάρχου Ν., 2004, Βιωματική μάθηση στην προσχολική ηλικία :μεθοδολογική προσέγγιση δραστηριοτήτων, Αθήνα, Ατραπός
- Καμαρινού Δ., (2000), Βιωματική Μάθηση στο Σχολείο, Γ' έκδ., Ξυλόκαστρο
- Κολιάδης Ε.Α., 1997, Θεωρίες μάθησης και εκπαιδευτική πράξη. Κοινωνικογνωστικές θεωρίες, Ελευθερουδάκης, Αθήνα
- Ματσαγγούρας Η., (2002), Διαθεματικότητα στη Σχολική Γνώση: Εννοιοκεντρική Αναπλαισίωση και Σχέδια Εργασίας, Αθήνα, Μ. Π. Γρηγόρης
- Ματσαγγούρας, Η. (2001): Θεωρία της Διδασκαλίας. Αθήνα: Gutenberg.
- Μουτζούρη-Μανούσου Ε., Πρόσκολλη Α., (2005), Τα μονοπάτια της μάθησης, Αθήνα, Πατάκη
- Μπρουκ, Π. (1976). Η σκηνή χωρίς όρια, μτφρ. Μ. Παπαρά. Θεσσαλονίκη: Εγνατία.
- Μπρουκ, Π. (1999). Ένας άλλος κόσμος, μτφρ. Ε. Καραμπέτσου. Αθήνα: Εστία.
- Νιάρχου Ελένη –Στεφανόπουλος Νίκος. Μεθοδολογικές προσεγγίσεις και διδακτικές τεχνικές στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. ISBN 978-960-93-6599-4. 2015
- Νιάρχου Ελένη, Το safe της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης ΔΠΕ Γ Αθήνας. 2015
- Νικολιδάκη Σ.: Φιλοσοφία για παιδιά. Κριτική προσέγγιση του προγράμματος του Matthew Lipman, Ρέθυμνο 2005
- Παπαδόπουλος, Σ. (2007). Με τη γλώσσα του θεάτρου. Αθήνα: Κέδρος.
- Ράπτης Α., Ράπτη Αθ., 1998, Πληροφορική και εκπαίδευση. Συνολική προσέγγιση, Αθήνα
- Σέξτου, Π. (1998). Δραματοποίηση. Το βιβλίο του παιδαγωγού-εμπυχωτή. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Σέξτου, Π. (2007). Πρακτικές εφαρμογές θεάτρου στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Αθήνα: Καστανιώτη.
- Τριλιανός, Α. (1991): Μεθοδολογία της Διδασκαλίας. Αθήνα: Τολίδης.
- Τριλίβα, Σ. κ.ά. (2013). Πλάθοντας ταυτότητες: από τη μαθητεία στη διδασκαλία. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Φράγκος Χ., 1985, Βασικές παιδαγωγικές θέσεις, Αθήνα, Gutenberg
- Χατζηδήμου, Δ. (1988). Προετοιμασία και Σχέδιο Μαθήματος. Συμβολή στον Προγραμματισμό της Διδασκαλίας. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης.
- Χρυσαφίδης, Κ. (2000). Βιωματική επικοινωνιακή διδασκαλία. Αθήνα: Gutenberg.
- http://www.diapolis.auth.gr/epimorfotiko_uliko/index.php/2014-09-05-15-40-12/2014-09-05-16-28-22/94-odigos-spinthaki?start=2

ΣΧΕΤΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ